

RUS GURUHLARIDA O'ZBEK TILI DARSLARINI TASHKIL ETISHDA INTERFAOL METODLARNING AMALIY AHAMIYATI

Dotsent v.v.b., Alimova Nigora Sunnatullaevna
Toshkent arxitekura qurilish universiteti, O'zbekiston
E-mail: alimovanigora.1.9.6.5@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim jarayonida yangi interfaol metodlarni qo'llash dars sifati samaradorligini oshirishga xizmat qilishi, o'qitish jarayonida zamonaviy yondashilganda o'quvchilarning hamkorlikda ishlashiga va qisqa vaqt ichida katta hajmdagi axborotlarni o'zlashtirish haqida mushohada yuritilgan.

Kalit so'zlar: interfaol metodlar, dars samaradorligi, innovatsion ta'lim texnologiyalari, o'quv jarayoni, ko'nikma, malaka, dars jarayoni, intellektual salohiyat.

Аннотация: В этой статье обсуждается использование новых интерактивных методов в учебном процессе для повышения качества урока, совместная работа студентов с современным подходом к обучению и получение большого количества информации за короткое время.

Ключевые слова: интерактивные методы, эффективность урока, инновационные технологии обучения, процесс обучения, навыки, компетенции, процесс обучения, интеллектуальный потенциал.

Abstract: The use of new interactive methods in the educational process will help to increase the effectiveness of lesson quality, a modern approach to the teaching process focused on students working together and assimilating large amounts of information in a short period of time.

Keywords: interactive methods, lesson effectiveness, innovative learning process, skill, competence, lesson process, intellectual potential.

Hozirgi zamon sharoitida, darslarni o'qitishning yangi innovatsion pedagogik texnologiyalari asosida amalga oshirilishi maqsadga muvofiqdir. Yangi innovatsion pedagogik texnologiyalarning xislati shundaki, unda qo'yilgan maqsadlarga erishish kafolatini beruvchi o'quv jarayoni rejalashtiriladi va amalga oshiriladi. Darhaqiqat, mashg'ulotlarning muvaffaqiyatli o'tishining 80 foizi ta'lim jarayonini to'g'ri loyihalashtirish, tashkil etish va uni amalga oshirishga bog'liqdir.

Hozirgi kunda barcha ta'lim muassasalarida o'qitish jarayonida interfaol usullardan foydalanishga erishilmoqda. Bu esa interfaol ta'lim asosida tashkil etilayotgan pedagogik jarayonlarning mazmun-mohiyatini to'liq tushunib yetishga va ularni samarali, qiziqarli, sifatli bo'lishini ta'minlashga ko'maklashadi. "Interfaol usullaridagi darslar talabani ijodiy fikrlashga, olingan axborotlarni faollikda hal etishga, fikrni erkin bayon etishga, tashabbuskorlikka, guruhlarda masalalar yechimini topishga, hamkorlikda ish yuritishga, fikrni yozma ravishda bayon etishga chorlaydi. Interfaollik - bu o'zaro ikki kishi faolligi, ya'ni bunda o'quv-biluv jarayoni o'zaro suhbat tariqasida dialog shaklida (kompyuter yordamida) yoki talabaning o'zaro muloqotiga asosan kechadi"

Interfaol ta'lim asosini interfaol metodlar tashkil etadi. Talim jarayonida talabalar hamda o'qituvchi o'rtasida hamkorlikni qaror toptirish, faollikni oshirish, ta'lim oluvchilar tomonidan bilimlarni samarali o'zlashtirish, ularda shaxsiy sifatlarni rivojlantirishga xizmat qiladigan metodlar interfaol metodlar sanaladi. O'zbek tili darslarida zamonaviy usullardan foydalanish talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish hamda mavzuni o'zlashtirishda yaxshi samara beradi.

Fikrimizning dalili sifatida o'zbek tili darsligidagi "Olmosh" mavzusining o'rganilishi bo'yicha "Olmoshning ma'no turlari" mavzusidagi klasterni quyidagicha shakllantirish mumkin. Bu metod darsning chaqiruv pog'onasida

talabalarning diqqat-e'tiborini o'ziga qaratish va darsga bo'lgan qiziqishni oshirish maqsadida qo'llanadi. O'tilgan mavzularni takrorlash va esga olishda klaster metodidan foydalanilsa samarali natija beradi. Bu metodni mantiqiy ketma-ketlikda, mantiqiy tizimlashgan holda bog'lab ketishi kerak.

Mavzuni "Insert jadval" metodi asosida o'rganish va mustahkamlah ham maqsadga muvofiq. Bu metod mustaqil o'qish, ma'ruza tinglash jarayonida olinadigan ma'lumotlarni bir tizimga keltirishga imkoniyat yaratadi. Xususan, "Olmoshlar va uning qo'llanishi" mavzusini berilgan jadval bo'yicha talabalar olgan bilimlari asosida mustahkamlash mumkin!

(V)- bilaman (+)- yangi axborot (-) - to'g'ri kelmadi (?)- tushunmadim

Shuningdek, o'zbek tili darsligining "So'z birikmasi sintaksisi" mavzusini o'rganishda "Aqliy hujum" metodini foydalanish mumkin. Bu metod barcha talabalarni darsga jalb etadi, munozara olib borish madaniyati shakllanadi eng asosiysi mavzuga qiziqish uyg'onadi. Bunda talabalarni 4 guruhga bo'lib, har biri guruh sardorlari mavzu yuzasidan savollarga javob berishlari kerak bo'ladi. Savollarni quyidagi tartibda shakllantirish lozim:

1. Ikki va undan ortiq mustaqil so'z grammatik va ma'no jihatdan birikib, qanday birikma hosil bo'ladi?

2. So'z birikmasi qanday so'zlardan tuziladi?

3. So'z birikmasi hokim so'zning qaysi turkumga oid so'z bilan ifodalanishiga qarab, necha guruhga bo'linadi?

4. O'tli so'z birikmasida hokim so'z qanday so'zlar bilan ifodalanadi?

Keyingi topshiriq tushirib qoldirilgan so'zlarni tez va to'g'ri yozish bo'ladi.

Bunda o'quvchilar guruh bilan bajarishadi. Har bir o'quvchining o'z fikrini tengdoshlariga yetkaza olish va jamoaviy ishlash qobiliyati rivojlanadi. Topshiriq quyidagicha beriladi:

1. So'z birikmalari tarkibidagi tobe va hokim so'zning hech qanday qo'shimchasiz, faqat ohang va ma'nosiga ko'ra bog'lanishi ... deyiladi.

2. Tobe so'zning hokim so'zga tushum, jo'nalish, o'rin-payt va chiqish kelishigi qo'shimchalari yoki ko'makchilar yordamida bog'lanishi ... deyiladi.

3. Tobe so'zning hokim so'zga qaratqich kelishigi qo'shimchasi yordamida, hokim so'zning esa tobe so'zga egalik qo'shimchalari yordamida bog'lanishi ... deyiladi.

4. Bir so'zning boshqa bir so'zga bo'ysunishi orqali bog'lanishi - deyiladi.

Umuman olganda interfaol metodlar ta'lim-tarbiya sifatini yaxshilash, samaradorligini oshirish, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikni ta'minash, yagona maqsad sari intilish, o'quvchilarning ichki imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishda katta amaliy ahamiyatga ega.

1. Ta'lim jarayonida interfaol metodlarni qo'llash dars sifati samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

2. O'qitish jarayonida zamonaviy yondashilganda o'quvchilarning hamkorlikda ishlashiga va qisqa vaqt ichida katta hajmdagi axborotlarni o'zlashtirishiga imkon tug'iladi.

3. Interfaol metod asosida ta'lim jarayoni qatnashchilarining faolligi ta'minlanadi.

Darslarda eng ko'p qo'llaniladigan o'qitishning interfaol usullari quyidagicha:

I. Topshiriq, mashqni bajarishga doir metodlar:

O'zbek tili grammatikasiga oid biror-biror qoidani o'qituvchi talabalarga tanishtirib bo'lganidan keyin, uni mustahkamlash maqsadida turli xil topshiriqlar beradi. Ular yozma yoki og'zaki shaklda bo'lishi mumkin.

Mustaqil ishlash uchun topshiriqlar:

"So'zni yozishni bil"

Bu o'yin usulidan ko'zlangan maqsad talabalarni lug'at ustida ishlashga undaydi va yozma savodxonligini oshiradi. Bir talaba so'zni o'z tilida so'raydi, ikkinchi talaba shu so'zni o'zbek tilida to'g'ri yoza olishi kerak. So'zni to'g'ri yozgan talaba o'yinni davom ettiradi.

Bu xil metodlarda "Topshiriq", "O'yla, esla ayt", "Javobni top", "O'yin-topshiriq", "Sayohat" kabi mashq, topshiriqlar bajariladi.

II. Ijodiy fikrlash, hozirjavoblikni shakllantiruvchi usullar.

O'zbek tili darsida so'zlar vositasida turli o'yinlar tashki qilinadi. Maqsad talabalarning so'z boyligini boyitish hamda fikrlash doirasini yanada kengaytirish. Bunday o'yinlar qisqa vaqtga mo'ljallangan bo'lib, o'quvchilarni guruh bo'lib mashq qilishga odatlantiradi. Bunday usullarga o'zbek tiliga oid tashkiliy o'yinlar, "Rasmi test kartochkalari", "Mavzuga mos krossvordlar yechish", "Quvnoq

musobaqa" va boshqalarni kiritish mumkin. Dars jarayonida o'yinlarning muntazam ravishda qo'llanilishi o'zbek tili fanini o'rgatishni oddiydan murakkabga qadar bo'lgan yo'lni sezilarli darajada osonlashtirib, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga chorlaydi.

III. O'ylash, fikrlash, ijro etishga doir interfaol usullar.

Rasmlarga qarab mustaqil hikoya tuzish va so'zlab berish. Bunda talabalarga hikoya tuzish uchun quyidagi yo'l-yo'riqlar beriladi:

Mustaqil matn tuzish:

Hikoya mavzusiga oid so'z va iboralarni tanlash, ya'ni so'zlarni o'rganish. Hikoyaga mustaqil ravishda reja tuzish va reja asosida hikoya yozish.

Dasrlab matn ustida ishlashni boshlaganda, uning barcha bosqichlarida talabalarga amaliy yordam beriladi. Bunda talabalar diqqatini matnning yoki hikoyaning g'oyasiga qaratish mumkin. Bu bosqichda, talabalarda o'zbek tilida so'z yasash usullari, so'zlarni qanday so'z turkumlariga mansubligi hamda nazariy bilimlarini ham mustahkamlab borishlari maqsadga muvofiqdir. Keyingi bosqichda esa talabalar mustaqil reja tuzadilar va shu reja asosida hikoya yoki matn yozadilar.

IV. O'zaro musobaqa, fikrlarni bayon etish va tushuntirishga doir usullar. Bunday usullarga "Anjuman", "Musobaqa", "Tanlov", "Sinov", "Yuzma-yuz" kabilarni kiritish mumkin. Masalan, "Sinov" usulini qo'llashda talabalarga test kartochkalari tarqatiladi. Ushbu kartochkalar faqat o'rganilgan mavzuga oid bo'lib, unda testlar oddiydan murakkabga qarab tuzilishi lozim. Bunday testlar orqali talabalarning erkin fikrlash qobiliyati o'sib, o'zbek tiliga bo'lgan qiziqishlari ortadi.

Interfaol usullarning ta'limiy xususiyatlari quyidagilarga bo'linadi. Bunda interfaol usullar ta'limda sub'yekt-ob'yekt faoliyatini ifodalaydi.

1. Talabalarning bilish faoliyatini boshqarish: guruh talabalari kichik guruhlariga bo'linib, guruhlararo muloqot, bahs-munozara orqali ta'lim beriladi.

2. Interfaol usullarning ta'lim oluvchilarga yo'naltirilganlik xususiyati, ya'ni shaxsga yondashuvchanligidir. Interfaol usulning bu xususiyati talabalarning yakka tartibda, guruh shaklidagi o'zaro hamkorligini ifodalaydi. Bunday faoliyatda talabalarning xilma-xilligi namoyon bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, yuqoridagi kabi mashqlarni amalda qo'llashda ona tili fanining o'zaro integratsiyasi grammatik tushunchalarni o'zlashtirishni zerikarli ishdan faollikka undovchi qiziqarli ishga aylantiradi. Ona tili darslarida mustaqil ishlarni tashkil etishda tanlangan mashqlar har tomonlama ta'limiy va tarbiyaviy yo'nalishda, rang-barang mavzularda, shaklan va mazmunan mukammal, mantiqan to'g'ri, tili sodda va ravon, o'quvchi uchun tushunarli bo'lish maqsadga muvofiqdir. Ana shundagina matn, matn yaratish va matn tahlil qilish o'quvchi uchun zarur bo'lgan natijani beradi hamda kommunikativ savodxonlik darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mirziyoyev Sh. Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug' va kelajagi farovon bo'ladi. T.: "O'zbekiston", 2019.

2. Ro'ziyev D., Usmonboyeva M., Xoliqova Z. "Interfaol metodlar: mohiyati va qo'llanilishi. - Toshkent, 2013. 146-b.

3. Sapayev Q. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Darslik. - Toshkent, "O'ME" 2009. 243-b.

4. Tadjibayeva D.Sh. Ona tili o'qitishda zamonaviy ta'lim metodlari // The journal of academic research in educational sciences. 2021. maxsus son. 486-488 betlar.

5. Tolipov O'.Q. Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. - T., "Fan", 2006. 364-b.

6. To'xliyev B. O'zbek tili o'qitish metodikasi. - Toshkent, «Yangi asr avlodi», 2006. 232-b.